

N.F.S. Grundtvig "Den Christne Kirke og den Tydske Theologi"

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.27, maj 2026

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1837 (SJ: 585)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 8

Teksten er etableret af Sasja Emilie Mathiasen Stopa

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Sasja Emilie Mathiasen Stopa, redigeret af Steen Tullberg og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Kristian Mejrup

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:785] |US:161

Den Christne Kirke og den Tydske Theologi.

Den Christne Kirke er en urokkelig Kiends-Gierning, og den Tydske Theologi er et vindigt Begreb om Christendommen, saa Forholdet mellem dem er i Grunden det Samme, som Klippens til Vinden, eller som Jesu *virkelige* Livs til Bogen af *Strauss*, som gjør Vind derom. Naar imidlertid et Huus er saa fast grundet at det kan trodse alle Vinde, og saa vel forsynet med Varme, at Man kan nære sig deri med aabne Vindver og Dørre, da har det unægtelig godt af den friske Luft, især da vor Herre har maget det saa, at hvor Vinden har frit Kjørind, der har ogsaa Lyset sin Landevei, og derfor har den Tydske Theologi virkelig giennem tre Aarhundreder bidraget saare meget til den Christne Kirkes *Renselse* og *Oplysning*. Heraf slutte vi fornuftelig, at samme Theologi ogsaa nu og herefter kan og skal bidrage endeel baade til at bevise, *hvor fast* Kirken staaer, og til at holde den lys og luftig, men skal *vi* have Gavn deraf, maae vi naturligviis *ikke* fare med *Vinden* over Taget og tværts igiennem Huset, som om Vinden var *Kirkens Aand*, men blive hvor vi er, benytte den *Frihed*, Aandedrættet faaer af den friske Luft, samt

Oplysningen, den fører med sig, til |US:162| *levende Virksomhed*, og sige, som skrevet staaer: Gud er ikke i Vinden, som gaaer for Hans An|A:786|sig, men “*i den sagte Lyd*” af Røsten fra Himlen.

Betragte vi nu fra dette faste Stade den *Tydske Theologi* for Øieblikket, da ligner den Forberedelsen til en *Homerisk Storm*, hvortil Vindene fra alle Verdens fire Hjørner er vaagnede, men har endnu ikke gniadt Sønnen af Øinene, saa det er kun paa den bestemt modsatte Retning de Veirkyndige see, der hænger et Uveir over Hovedet, medens Mængden endnu troer, de vil kun lege med hinanden. Folke-Havet er nemlig disse Vindes Kamp-Plads, og saalænge de ei er stærke nok til at oprøre det, er Læse-Verdenen dem kun en Lege-Plads, da de mest modsatte Bøger, som vi kan see i vore Hylder, slet ikke bekæmpe hinanden, og synes kun saa, naar vi læse dem med Tanken om, hvad der vilde blive af, om deres Mestere lyslevende mødtes og prøvede dem paa hinandens Pander. Naar vi derfor vil vide, hvad en *Penne-Feide* har at betyde, da skal vi ikke spørge stort om, hvor konstig vedkommende Bøger er gjort og hvor vittig stilede, men først og sidst om *hvad* de har i *Ryggen*, hvad Liv og Kraft der ligger bag dem hos deres Mestere og Disses Tilhængere, thi at det ikke er Skindet og Skraldet, men *Livet* og *Kraften*, der i den *virkelige* Verden gjør Udslaget, det vil Erfaringen altid stadfæste.

Alt enstund har Man nu seet tre Penne-Feider krydse hinanden i den Theologiske Læse-Verden: den Ene mellem de saakaldte *Rati|A:787|onalister* og *Super-Naturalister*, den Anden mellem *Protestanter* og *Catholiker*, og den Tredie mellem *Syncretister* og *Lutheraner*. Alle Tre er nu vel i Grunden Oldsager fra det *Sextende* Aarhundrede, men Kræfterne er i det Nittende aabenbar langt anderledes fordeelte, saa Rationalismen eller Naturalismen, som løber ud paa Eet, er nu i *Tydskland* alt Andet ligesaa overlegent, som den i det Sextende Aarhundrede var det underordnet. Man betænke kun, hvilken theologisk Navnkundighed saadanne naturlig raisonnerende Lilleputter, som *Semler*, *Løfler*, *Henke*, *Røhr*, *Zimmermann*, *Bretschneider* o. s. v. har faaet, og sige da sig selv, om det var mueligt, hvis de ikke havde været Talerør eller rettere Gaasefjers-Penne for Millioner, som gjennem dem gav deres Mening tilkiende og fandt da naturligviis selv den var ganske fortreffelig. Eller hvoraf kan vel nogen Kyndig forklare sig den uhyre Opsigt, *Strauss* har gjort med sin *ramtyrkiske* Betragtning af den *Evangeliske Historie*, forklare sig de Buk |US:163|selv hans Modstandere gjør for ham, hvoraf, uden af en i det Stille herskende *antichristelig* Stemning, som Man maa vente vil bryde løs i aaben Feide mod al Fromhed, Tro og ægte Guds frygt. Denne bange Anelse af et overhængende Uveir maa det ogsaa være, der foruroliger Gemytterne ved *Strausses* Bog, der kun, betragtet som en *Krigs-Erklæring*, et aabent Feidebrev fra den store Verden, kan findes frygtelig, da den som et *virkeligt* Angreb paa den *Historiske Christendom* i dens Nittende Aarhundrede er endnu mere flau end

latterlig. I de Attenhundrede Aar den Christne Kirke har staaet urokkelig, den Christne Tro virket mageløst Storværk, og blant Andet lært alle de *Tydskere* at læse og skrive, som nu stikle paa den, i disse attenhundrede Aar har Man nemlig skrevet saa mangfoldige Bøger deels for **|A:788**at anfægte og deels for at redde den Evangeliske Histories naturlige Troværdighed, at kunde Bøger gjort den tvivlsom, maatte det være skeet i det mindste 1500 Aar før *Strauss* blev født. Betragte vi saaledes den allegoriske saakaldte Forklaring af Bibel-Historien, som *Origenes* for 1600 Aar siden gjorde herskende paa den *Alexandrinske* Høiskole, som da var Videnskabeligheds eneste Sæde, da stræber den jo ikke mindre end den *Mythiske* at nedbryde den Historiske Troværdighed, og *Origenes* var giennem et Aarhundrede et saadant videnskabeligt Orakel for den Græske Geistlighed, som *Strauss* neppe bliver for den Tydske, og endelig satte den *Diokletianske Forfølgelse* i Forbund dermed de Christnes Tro saa godt paa Prøve, at kunde Bøger rokket, maatte Magten nødvendig styrtet den. See, disse Ting høre til den Christne Kirkes *Tredie* Aarhundrede, og vil Man nu i dens *Nittende* videnskabelig prøve en Dyst med den, da maa Man aabenbar ikke kaste sig over den gamle *Kirkebog* og dens lærde Fortolkninger, hvis urimeligheder man alt tusind Gange har stillet til Skue og triumpheret over, uden at Man derved saae en Steen rokkes i den besynderlige Bygning, der, hvoraf det saa kom, har viist en mageløs Kraft til at trodse Tiden, ja, selv naar Man egenlig kun i en fiendtlig Verdens Navn med et smukt Paaskud vil erklære Kirken Krig, er det en daarlig, forslidt Grund at beraabe sig paa den gamle Kirkebogs Dunkelhed og dens Fortolkeres Dumhed, thi for Bogen selv fra ældgamle Dage og ulærde Mænds Hænder er Dunkelheden ingen Skam og endnu mindre er det en Brøde hos Kirken at eie og bruge en saadan Bog, der, uden at kunne overbevises om nogen historisk Falskhed, stadfæster og oplyser Kirkens gamle, nok **|US:164**som prøvede, i Ilden ærede Tro. Vil nemlig den fiendtlige Verden have et *smukt* Paaskud til at prøve, om det nu bedre end før vil lykkes at rive **|A:789**den Christne Kirke ned og udrydde det sære Folk af Jorden, der roser sig af at have Borgerskab i Himlen, da maa den ikke besvære sig over en gammel Bog, som den jo kan lade ulæst, eller over Theologiske Systemer og exegetiske Konststykker, som den jo kan lee ad, men over Noget, som *alle Christne* er nødt til at vedkiende sig, naar de ikke vil udelukke sig selv af Kirken og dermed give Afkald paa Helgen-Arven i Lyset, som den har lovet dem; men enten er *Strauss* saa vankundig, at han ei engang veed, *hvormed* den Christne Kirke staaer og falder, eller han tør ikke binde an med det *Levende* og slaar sig derfor kun til Ridder paa det *Døde*, hvad Man jo nødvendig maa kalde Vindmageri. Nu at see en heel Skare Tydske Theologer rykke i Feldten mod denne Krigs-Erklæring for at bevise, hvor forsvarlig den Evangeliske Historie er, naar den kun anfægtes med en Pen og vil lade sig *rette og forbedre* lidt af sine lærde Venner, det er jo vist nok et latterligt Syn, og da

der neppe er En af dem Alle, der jo selv har fundet noget Mythisk eller Sagnmæssigt, *Uhistorisk*, i den Evangeliske Historie, i det Mindste, som *Strauss* spydig nok bemærker: i *Begyndelsen* og *Enden*, saa har *Strauss* unægtelig en smilende Udsigt til glimrende Seire og deraf flydende Navnkundighed, men Feldttoget vilde dog snart være endt og endeel theologiske Bogorme med deres tilsvarende Værker blive Alt hvad han kunde føre i Triumf, dersom det kun hængde rigtig sammen med Kirken i det Protestantiske Tydskland. Nu derimod, da den lille Flok *gammeldags Lutheraner* nok er de Eneste, der har en nogenlunde reen Fod at staae paa, vilde det vist nok see sort ud paa de Christnes Side, hvis den herskende antichristelige Stemning var moden til at bryde løs i en ordenlig Forfølgelse. Det er den imidlertid neppe, og til den politiske Omvæltning, der truer Tydskland, bryder løs, vil de Christne **IA:790**formodenlig beholde Frist, ja, selv den Forfølgelse, de nu, under Navn af *Lutheraner*, maa lide af den saakaldte “*Evangeliske Kirke*,” turde vel snart give Plads for en Tolerance, der aabenbar er *Preusen* ligesaa *politisk* raadelig, som den er iøinefaldende billig. Jeg forudsætter altsaa, at de Tydske Theologer indtil videre faae Lov til at tumle sig med hinanden, og det ikke blot med døde Vaaben i en hardtad ligegyldig Læse-Verden, men med det *levende Ord*, der bevæger Folke-Havet, og under denne Forudsætning vil den **IUS:165**aabne Feide, *Strauss* mere har forkyndt end begyndt, sikkert bidrage overordenlig baade til at rense Kirke-Luften, og til at vise, hvad det egentlig er, der i atten Aarhundreder *virkelig* har baaret og beskyttet *Kirken*.

Allerede har i det Mindste *Ulmann* peget paa denne grundmurede Bygning, som der vil noget ganske Andet end Penne-Spidser til at kulkaste, og peget paa den fælles Tro og den deraf udspringende Velsignelse, som Folk ei er saa gale at opgive, fordi de Lærde trættes om, enten Slægtregistrene og Jesu Barndoms-Historie hos *Mathæus* og *Lukas* lade sig godt eller daarlig forlige, og det kan da neppe feile, at jo en dygtig Kæmpe i Dag eller i Morgen nøder baade Hr. *Strauss* og alle hans Velyndere til at see, det er paa den *Theologiske Skole*, de har udtømt deres Vaaben og spildt deres Kræfter, uden at derved meer end i det Høieste et Par Tagstene er fløiet af *Kirken*, saa, vil de den Noget, maae de begynde forfra og belave sig paa ganske anderledes Modstand.

For at det kan skee, maae de christeligsindede Tydske Theologer vist nok først overvinde den barnagtige Skræk for “*Kirken*,” der fra Reformations-Tiden endnu sidder snart i alle *Protestanter*, og da Hr. *Hase* just nu vil have det gjort til deres Schiboleth at *afsværge* enhver *ufeilbar* udvortes *Kirke*, **IA:791**kan det vel synes at have langt Udseende; men her er jo ikke Spørgsmaalet, hvad Harerne men hvad Løverne vil gjøre, og naar de føle deres Trang til *Kirken*, lade de sig vist ikke kyse fra den af *Paven*, som, naar det kniber, kryber selv i et Musehul. Man begynder allerede at indsee, at *den* saakaldte *usynlige Kirke*, de

protestantiske Theologer har villet sætte istedenfor den *Kiendelige* og *Virkelige*, er et tomt Begreb og Luftkastel, og derfra er kun eet Skridt til at huske, hvad Man, besynderlig nok har glemt, at en *Kirke* er hverken meer eller mindre end et *Troes-Samfund*, der, som saadant, er ufeilbart, naar dets *Tro* er guddommeligt sand, og staaer *kiendelig*, ikke just for Alles *Øine* i legemlig Forstand, men dog for Alles *Øren*, naar den i alle sine Medlemmer aabenlydt er *sin Tro bekiendt*.

Kommer nu en *skarpsindig* Tydsk Theolog først saavidt, da seer han paa Timen, at den *Christne Kirke* saaledes ved *Daaben* er sin *Tro bekiendt*, og at denne *Troes-Bekiendelse* ligesaa lidt hos *Catholiker* som hos *Protestanter* melder et eneste Ord hverken om *Paven* eller noget *Papisteri*, som meget mere, hvis det strider mod *Troes-Bekiendelsen*, er ved den udelukt af *Kirken*, og hvis det gjør sig til en *Troes-Artikel*, allerede derved har dømt sig selv, da ingen *Kirke*, som opretter en *Daabs-Pagt* med sine Medlemmer om Syndernes Forladelse og det evige Liv, kan, uden at giendrive sig selv, *tilføie* noget *Saligheds-Vilkaar*, som ei indeholdes deri, men kun *raade* sine Medlemmer hvad den finder tjenligst til at bevare Troen, stride den gode Strid og fuldende Løbet.

Ved denne Opdagelse vil den Protestantiske Theolog naturligviis faae Mod til at ophøie "den *hellige, almindelige Kirke*" trods nogen *Catholik*, og tillige finde sig befriet fra alt Ansvar for den *Theologiske Skole*, der selv maa forsvare sig og sin Bibel-Fortolkning saa godt den kan, uden at det vedkommer *Kirkens Medlemmer*, som saadanne, da de ei engang ved *Daaben* have *bekiendt* nogen *Tro* enten *paa* eller *om Skriften*, altsaa overladt Dens Fortolkning som en fri Sag til deres Præster og Skriftkloge, naar de kun ikke med den vilde bestride den *fælles Tro*.

Jeg kan ret forestille mig, hvorledes en Christelig Tydsk Theolog vil fryde sig i Sjælen, naar han seer, hvor *systematisk* han kan ordne og hvor klart han, med *objectiv* Gyldighed, kan udvikle Forholdet mellem *Kirke* og *Skole*, *Tro* og *Theologi*, i den Christne Menighed, saa *Troen* bliver *uforanderlig* og *Theologien* derimod bestandig *fremskridende*, med al den videnskabelige Frihed, nogen *Christen* kan ønske, saa det giælder kun om, at et christeligt *Kirke-Sogn* eller en *Menighed* ikke har *forandret* sin *Troes-Bekiendelse* og *Daabs-Pagt*, da kan de, hvordan det end gaaer deres theologiske Skole, dristig trodse baade *Paven* og *Tyrken*.

Her møder nu vist nok i det *Protestantiske Tydskland* den slemme Omstændighed, at Man paa de fleste Steder har *forandret* enten *Troes-Bekiendelsen* eller dog *Forsagelsen*, som ogsaa er en Deel af *Daabs-Pagten*, men formodenlig vil den Tydske Theolog, der gjør Opdagelsen, høre til de gammeldags *Lutheraner*, som har holdt fast paa *hvad de havde*, i det Mindste for at være sikke paa, Man ei tog deres Krone, og i alt Fald vil baade han og de Troende af Folket strax føle og see, at al Forandring af *Daabs-Pagten* er en stor Feil, der maa rettes, saasnart den opdages.

Naar nu de christelig-protestantiske Theologer i Tydskland lære at lade Kirken staae paa sin oprindelige Grundvold, som [|US:167](#)*Klippen*, [|A:793](#) hvorpaa *Christus* selv har sat den, da falder naturligviis af sig selv Skillerummet mellem alle *de Protestanter*, der ikke *troe paa deres egen Fornuft*, og alle de Catholiker, der ikke *troe paa Paven, istedenfor paa Christus*, og der bliver klarlig en hellig, almindelig Kirke, hvis spredte Medlemmer ikke afbryde Samfundet enten fordi de *verdslige Fyrster* gjøre forskellige Betingelser for *Kirkens Virksomhed*, eller fordi de *Theologiske Skoler* tvistes enten om Skriftens Fortolkning eller dens rette Forhold til Kirken, medens hvem der vil blive ved at være Papister, eller Protestanter mod den hellige, almindelige Kirke, maa blive kiendelige paa en *vitterlig* forandret Daabs-Pagt.

Under disse Omstændigheder vil det nu vist nok være et meget ubetydeligt Spørgsmaal, hvorledes Dr. *Strauss* vilde tage sig ud med sin Protest mod den *Historiske Christendom*, men da den Tydske Theologi endnu er langt fra at have afrystet Skole-Støvet, er det dog neppe afveien at betragte ham i dette ny Forhold, hvori han allerede staaer til os Smaafolk herinde, Saamange, som har faaet Øinene op for hvad der ligesaavel tjener til vor Fred, som til vor Vext i Herrens Naade og Kundskab.

Kom nemlig Dr. *Strauss* til os med saadan en Bog, da gjorde vi ham strax opmærksom paa, at af alle hans Indvendinger mod den Evangeliske Historie ramte kun de mod *Opstandelsens* og *Himmelfartens Muelighed* den Christne Kirke, og at for den absolute Umuelighed af disse i sig selv, uden alle Biomstændigheder, maatte han dog selv tilstaae, han var blevet *Beviset skyldig*. Hvor tungt det nu end kunde falde at indrømme det, vilde han dog finde sig nødt dertil, og neppe vilde han engang forsøge paa at føre et saa indlysende og uimodsigeligt Beviis for den rene Umuelighed enten af Christi Opstandelse eller Himmelfart, som han selv maatte tilstaae, der [|A:794](#) skulde føres, før alle Christne *paa Grund deraf* kunde frafalde en Tro, der giennem Atten Aarhundreder ved sine Virkninger baade i Lys og Løn havde stillet saa mageløs Borgen for sig.

Vilde han altsaa fortsætte Striden, maatte han skifte baade Vaaben og Stilling, og benægte vor *Daabs-Pagts* apostoliske *Ægthed*, dels for, saavidt mueligt, at skille den ved *Historiens Vidnesbyrd*, og dels for at gribe os i Løgn, da den historiske *Christus* umuelig kunde være *vor Kirkes Stifter*, naar vi, ved at *forandre* Daabs-Pagten, netop vare traadt ud af *Hans Kirke* og havde stiftet en ny paa vor egen Haand.

[|US:168](#) Her foreholdt vi ham imidlertid hele Menighedens høitidelige Forsikkring ved Daaben, som det gyldigste *Historiske Vidnesbyrd*, vi kiendte, og spurgde, om han virkelig trøstede sig til i denne aldeles historiske Sag at fremføre et modsat *Vidnesbyrd*, der paa mindste Maade svækkede end sige kuldcastede *den hellige, almindelige Kirkes*, vi tilhørde.

Da han nu, ved sine Paastande om *Skriftens Uægthed*, selv havde berøvet sig det Eneste, hvoraf han maaskee kunde haabe at finde Indvendinger mod vor Daabs-Pagts Apostoliske Ægthed, vilde han vel være nødt til at trække sig tilbage med den Paastand, at lod end hverken vor Christendoms Uægthed eller Umueligheden af Christi Opstandelse og Himmelfart sig *strængt bevise*, saa var dog ligefuldt vor *Historiske Christendom* forsaavidt uægte, at den kun havde virket Lidt imod hvad den, *mythisk opfattet*, vilde virket til Guddommens og Menneskehedens virkelig aandelige Forening.

Hertil vilde vi naturligviis svare, at uden at kunne indrømme en Paastand, der streed mod vor *Tro*, maatte vi naturligviis, indtil videre, lade det *videnskabelig* staae ved sit Værd, hvorvidt han havde Ret, medens han selv maatte |A:795| indsee, at om han ogsaa i Morgen den Dag stiftede en saadan *mythechristelig Kirke*, maatte der vel dog gaae *attenhundrede* Aar, før det lod sig bevise, at den havde virket større Ting end den Historiske, og at hvis, som vi sikkert haabede, vor *Historiske Kirke* blev ved i samme Tid at fortsætte sin Virksomhed, vilde den bestandig være *atten* Aarhundrede i Forhaanden.

Hermed vil jeg dog ingenlunde sige, at Dr. *Strauss*, eller dog en dygtigere, for *Ideen* virkelig *begeistret* Kæmpe, vilde lade sig afskrække fra det store Væddeløb, jeg haaber tvertimod hvad jeg ønsker, at Man virkelig i vore Dage vil give *Christenhedens Naturalisme* en *kirkelig* Form, som den eneste Maade, hvorpaa der nu kan blive borgerlig Fred under aandelig Strid, og øines en historisk Afgjørelse af det vigtige Spørgsmaal, om enten *vor* Christus eller vi har forvexlet en dyb og sand *Natur-Anskuelse* med en *overnaturlig Historie*. Skal imidlertid en saadan mythechristelig Kirke kunne stiftes og have nogen historisk Virkning, da maae vel *Hegelianerne* staae for Styret, som erkiende det *historisk Givne* for den nødvendige *Udgangs-Punkt*, de ingenlunde vil opgive men kun *videnskabelig forklare*. Deels er nemlig al Kirkelig Virksomhed uden historisk Grundlag idel Luftspring, og deels er *Christi Historie* for vel bevidnet og afhjemlet til at den i |US:169| en oplyst Tid, uden stor Letsindighed eller Ligegyldighed for Sandhed, lader sig nægte. *Hegelianerne* har ogsaa godt indseet det, at denne *Historie* ei gjør *Naturalismen* mindste Afbræk, da det egenlige Strids-Spørgsmaal mellem den og *gammeldags Christendom* ingenlunde er, *hvad* der skedte engang i gamle Dage, og maatte skee, for at Menneskeheden kunde naae sit Maal, men deels efter *hvilke Love* det skedte, og deels i *hvilket For*|A:796| *hold* vi maae staae til det *historisk Givne* for at naae Maalet. Det kan derfor ikke blot være sandt, Alt hvad Evangelisterne melde om *Christus*, men kan være den sande Menneske-Udviklings og Vidskabs nødvendige Betingelse, uden at vi *derfor* er nødt til at tænke os enten noget *Nyt* ind i Menneske-Naturen eller nogen overnaturlig Forvandling deraf, da Man jo kan tænke sig Menneske-Naturen fra først af udstyret med Lægemedlet for al sin Brøst, og tænke sig Menneske-Naturen nu, med det store

historiske Forbilleder for Øie, istand til selv at forarbejde Gienløsningen og Forklærelsen.

Vilde derfor kun de *Tydske Theologer* af alle Farver opgive det *Skolarchiske*, der hænger ved dem, og unde hinanden samme Frihed, de selv vil nyde, saa der, under hvilken som helst Form, blev *virkelig* Religions-Frihed, da kunde vi see en Fremtid imøde, som Fortiden ei kan opvise Magen til, da Menneske-Aanden, under borgerlig Fred og med videnskabelig Frihed, kunde udvikle alle sine Kræfter og Hjælpemidler i den store Kamp for *Livets Krone*, som vi visselig maae have Lov til at søge ad hvilken Vei vi lyste, da det er Noget, vi alle trænge til, uden at nogen Fyrste er saa mægtig eller nogen Viis saa rig, at han kan give den til Næsten.

N. F. S. Grundtvig.
